

Erazem Tattenbach.

Žaloigra v petih dejanjih.

(Spisal Prokop.)

Uvod.

Več razlogov je napotilo urednika, da je sprejel v list to igro. Prvič že pesniški umotvor sam, ki bode vzbujal zanimanje čitateljev. Uredniku treba skrbeti, da je v listu dovolj razlike. Čitatelju že preseda, ako se ponavlja vedno vse po istem načinu. Drugič je snov te žaloigre nekaterim čitateljem deloma znana in sicer iz povesti Jurčičeve: »Ivan Erazem Tatenbah«. Menda se ne motimo, misleč, da je tudi našega pesnika prav ona povest navdušila za to žaloigro. In naposled bode imel urednik priliko, da izpregovori v listu nekoliko o dramatik v obče in posebej o žaloigrah, ozirajoč se na to igro. Ocenil bode igro samo, pokazal njene dobre in nedostatne strani, primerjal igro bodisi z ono povestjo, bodisi z drugimi žaloigrami in tako podal čitateljem praktičen pouk o tej vrsti pesništva.

Ker nimajo vsi čitatelji v rokah obširne zgodovine, ki bi jih poučila o snovi te igre, naj povem v kratkih črtah zgodovinski razvoj, ki je podlaga temu igrokazu.

Cesar **Leopold I.** (1658 — 1705) je bil jako blag in miren vladar, vendar je imel opraviti z raznimi sovražniki: na jugu s Turki, na zapadu pa so mu hoteli škodovati Francozi. Pa tudi notranji nasprotniki so mu delali skrbi.

Ko je cesarska vojska leta 1664. s pomočjo Francozov in po hrabrosti Hrvatov premagala pri Št. Gothartu Turke, sklenili so cesarski prehitro premirje za 20 let, dasi bi bili lahko Turka še bolj pobili. Zlasti so bili Ogrri z vasvarskim mirom nezadovoljni in še bolj z Leopoldovo vlado. A vlada je bila nezadovoljna z Ogrri. Rekla je, da se v poslednji turški vojski Ogrri niso dobro obnašali. Zaradi varnosti je postavila nekaj avstrijskih vojakov na mejo turško, kar je pa poleg drugih stvari Ogrre jezilo. Pač več vzroka za nezadovoljnost je bilo na Hrvaškem: Hrvatje so v turških vojskah največ trpeli, a najmanj plačila dobili. Morebiti res ni bilo pri Leopoldovih svetovalcih vse tako, kakor bi moralo biti, a Ogrri se niso mogli pritoževati. Uživali so toliko slobode, da je bil vsak plemenitnik nekak kralj, — kakor piše neki pisatelj iz one dóbe, — in kralj sam jim je bil le zaščitnik. Ko so začeli nekaterim veljakom vedno bolj rojiti po glavi sebični namení, napravili so l. 1666. zaroto proti Avstriji in cesarju. Na čelu te znamenite zarote so bili: **Peter Zrinski**, častilakomen mož, ki je bil tedaj hrvaški ban; **Frankopan**, njegov svak; **Franc Rakoczy**, ki je bil zet Zrinskega; **Wesseleny** je bil palatin, a že l. 1667. umrl; grof **Nadasdy**, ki bi bil rad postal palatin, a ko mu je izpodletelo, pridružil se je nezadovoljnežem; naposled je bil v tej zaroti še imenitni grof **Erazem Tattenbach**, ki je imel na Štajerskem mnogo posestev, a želel dobiti tudi Celje. Pridružil se je zarotnikom l. 1667. O njegovem značaju pripovedujejo, da je bil častiželjen, udan strastem in malo pogumen.

Po raznih potih so zvedeli cesarski o zaroti. L. 1670. so večino izmed njih zaprli. Tattenbacha dné 22. marca v Gradcu. Služabnik Tattenbachov je izdal vladi medsebojno pogodbo. Začela se je ostra pravda, obsodili so zarotnike, obglavili Zrinskega in Frankopana in dné 1. decembra 1671. l. tudi Tattenbacha v Gradcu.

Taka je zgodovinska podlaga naši žaloigri. Ne moremo še sedaj govoriti, ali je ta snov primerna za žaloigro, ali ni: čitatelj naj se prepriča sam, mi pa bomo pozneje rekli o tem besedo. A izvestno je v tem mnogo tragičnih momentov, izvestno sme umevati pesnik dogodka tudi nekoliko drugače, kakor jih umevajo navadno, — da piše le dosledno in resnično.

Kakor smo omenili, napisal je Jurčič roman po tej snovi. Povest prvega slovenskega pripovedovalca sloni na zgodovinskih tleh, Tattenbach je risan, kakor ga riše zgodovina. Dogodki, tam opisani, vršé se kakih pet let in na raznih krajih.

Dramatik se mora gibati v tesnejših mejah, nego povestničar, bodisi gledé na čas, bodisi na prostor. Ima pa zato več drugih pripomočkov, katere lahko rabi, da stavi gledalcem prave slike iz življenja pred oči. Nečemo tu tajiti, da se v tej igri ni trudil niti pisatelj, niti urednik, da bi naredil razvoj preveč zapleten: kar je preveč zavito, zavozlano in umetelno, tudi ni jasno in dobro. Za list ni smela biti igra dolga, da ni naposled vedno le ista tvarina v vseh številkah.

Toliko se nam je zdelo potrebno povedati, predno podamo igro samo.

OSEBE.

PETER ZRINSKI, ban hrvaški,
 FRAN RAKOCZY, njegov zet, } ogerski
 FRAN NADASDY, } pleme-
 FRAN FRANKOPAN, } nitaši.
 ERAZEM TATTENBACH, štajerski grof.
 ANTONIJA, njegova soproga.
 MIRKO, njiju sin.
 JANKO WEILER, priročni pisar grofov.
 DR. GALLUS, zdravnik in zvezdogled.

MARKO, kmečki ženin.
 ANA, njegova nevesta.
 DUHOVNIK.
 MENIH.
 SODNIKI.
 DVA GODCA.
 MLAD CIGAN.
 MLADA CIGANKA.
 SPREMSTVO.

Sodniški sluge, seli, vojaki, cigani, ljudstvo.

(Dejanje se vrši deloma na hrvaški grajščini Zrinskega ob ogersko-štajerski meji, deloma na štajerski grajščini Tattenbachovi blizu tam, deloma v Gradcu l. 1670.—1671.)

I. Dejanje.

1. prizor.

Zrinski, Rakoczy, Nadasdy, Frankopan.

Na gradu Zrinskega.

Frankopan.

Kako ga dolgo ni! Za uro ura
 Potekla je, in čakanja ni konec:
 Še vedno sluha ni o njem, ne duha.

Zrinski.

Da pride, vem. Ne sodimo preneglo:
 Opravek nujen lahko ga ovira.
 Besede dane ne prelómi nikdar.

Sluga.

Pisar gospoda grofa Tattenbacha
 Prijezdil ravnokar je —

Zrinski.

Reci mu,

Da naj takoj sem pride!

Sluga.

Da, gospod.

Zrinski.

Kaj mora neki biti, da pisarja
 Pošilja semkaj?

2. prizor.

Prejšnji, pisar.

Pisar.

Klanjam se, gospôda.

Gospod moj, grof, mi je naročil, naj
 Pojezdim v grad vaš, in naj vam povem,
 Da pride stoprv na večer k gospôdi,
 Ker posli važni so ga zadržali.

Zrinski.

Že prav; odidi in se pokrepčaj!

Pisar.

Prelepa hvala, cenjeni gospod!

3. prizor.

Prejšnji brez pisarja.

Nadasdy.

Ne škodi nič, da ni še došel grof,
 Lahko se zgovorimo, kaj, kako
 Prospeva naša reč!

Rakoczy.

Da, prav tako!

Nadasdy.

Gospodje čislani, tako kot zdaj
 Ne sme ostati, to vam pravim.
 Ne sme — in pač ne bode! Vprašam vas:
 Čemu je treba nam cesarja? Mar
 Ne moremo gospodje sami svoji
 V deželah dedov svojih bivati?
 Madjari mi le na-se se oprimo,
 Bodimo sami gospodarji. Oger
 Ne rabi oskrbnika lasti svoji,
 Ki mu zapravi vse, če ga je volja.
 Čemu nam tlači narodne pravice,
 In kar jih ni, pa bode jih v bodoče;
 Storili svojo smo dolžnost, prosili,
 Da naj vojake iz dežel odstrani,
 Naj vrne stara prava — a zaman.
 Grof Auersperg in Lobkowitz sta več —
 Krvnika ta prokleta — kot smo mi.

In kaj nam preostaja, bratje dragi,
Kot buna, vojske moč in meča strah?
Uprimo se, odbijmo silo s silo!
Končano v kratkem bode to nasilstvo.
A vendar treba nam zaveznikov:
Nikdar ne žene jedna kaplja mlina,
A kapelj sto stotero moč ima.

Rakoczy.

Apafy nam pomoči ni odrekel,
In Ludovik francoski tudi ne;
Da večja naša bode sila, smo
V pomoč pozvali tudi sultana.
Lepo naj bode, ali ne lepo, —
Ne vprašamo po tem — a biti mora.

Zrinski.

Vsakako pa skrbite, da Erazem
Ostane zvest — sicer premajhna moč,
Da v boju zmago nam bi pridobila —
A dvor ga ljubi, in pozvedeti
Nam lahko bo, kar nam sicer je skrito.
In kaj! Vse Štajersko seboj potegne.

Frankopan.

Bojim se, da se trudimo zaman,
Strašljivec je, »zarota« plaši ga,
Zakaj cesarju močno je udan.
Kaj bolje ni, če pravih mu namer
Še ne povemo?

Nadasdy.

Da, takó, takó!

Rakoczy.

Mar misliš res, da je plašljivec on?

Zrinski.

Tako ne mislim! Strah ga ne odvrča;
A vest mu ne pripušča, da nezvest
Prelomil bi prisego njemu sveto.

Nadasdy.

Takó je res.

Frankopan.

Zatorej mislil sem,
Da bilo bi najbolje govoriti
O tej zaroti malo pač drugače,
Kot je resnica. Le o svétnikih
Na Dunaju menimo se cesarskih,
In te sovraži britko on, kot mi.

Zrinski.

To sam poslednjič mi je pravil skrivno.
Slušajte, kar mi sam je pravil letos.
Udova ga pomoči je prosila,
Krivica jo je tlačila okrutna:
Na dvor cesarski s tožbo grof hiti:
Nad vse je mehkega srca, usmiljen.
A tam brezbrizno mu odvrnejo,
Da s takimi rečmi se ne pečajo.
In svétnikov nekdo ga še razžali.

Nadasdy.

Za nas je prav. Zato pazimo skrbno,
Da svétnike le vidi pred očmi.

Rakoczy.

Kakó prikrivati vam bode možno,
Če delamo očitno vse drugače,
Kot smo mu govorili? To povejte!

Nadasdy.

To je malenkost; podkupili smo
Pisarja, da naj piše, kar bo treba,
In naj stvari, v katerih bi se prava
Pokazati namera morala
Prikrije Tattenbachu. Le nedolžna
Dozdeva se mu vsa še igra,
A dela naj le to, kar mi velimo.
Le nekaj zlatov damo še pisarju,
Ne dvomim, da se konec ne posreči
Zlato je težko in odvesi mnogo.

Frankopan.

Reči pa važne rajši vse sami
Urédimo; Erazem ni za to —
Preneodločen je v ravnanju svojem.
Če se nam stvar posreči, dobro zanj,
Potem stoprv naj zvé, kaj vse je bilo;
Če pa izpodleti nam to podjetje,
Milejša vsem osoda bode ž njim.

Rakoczy.

Tako tedaj, kot smo se domenili,
Storimo.

Zrinski.

Saj najbolje, mislim, bode,
Da kar sedaj pokličemo pisarja.

Rakoczy.

Takoj, takoj; kdo vé, kaj jutri pride?

Nadasdy.

Res skrajni čas je, da zvršimo vse.

Zrinski. (Slugi pozvonivši.)

Pisar naj pride.

Sluga.

Précej, vaša milost!

Frankopan.

Da, bratje dragi, ura se nam bliža,
Končati delo treba, sad pobrati.
A kakor potniku zvrtil se v glavi,
Na vrh prispevšemu, ko zre v globino:
Tako i nam je dvakrat uma treba,
In dvakrat treba žile je napeti,
Da svoje delo srečno dokončamo.

4. prizor.

Prejšnji. Pisar.

Pisar.

Poklicali ste pred-se me, gospôda.

Zrinski.

Na pij, ker vidim, da je grlo suho.

Pisar.

Prelepa hvala: vino, to pa to!
Na vaše zdravje, živeli gospod!

Zrinski.

No, ali ti ugaja? Za zvestobo
Pil vina boljšega od tega boš,
Pač zvest si bil doslej, še dalje bodi.

Frankopan.

Od tebe zavisí. Zlata na mere
Prislužiš lahko si, gospod postaneš;
Med belimi gradovi tudi tvoj
Oziral grad ponosno bo se v svet.

Pisar.

Če bi le mogel!

Zrinski.

Viteško besedo
Zastavljam ti, da vse ti spolni se.
A tvoja je naloga, čuj, naslednja:
Pravična stvar nam dala meč je v roke,
Da v boju rešimo si svojo pravdo.
In veš — ker sam si pisal —: tvoj gospod
Zaveznik nam je, dal nam je besedo,
Za slóbodo in pravdo ves gorí.
A on drugače misli si to našo zvezo,
Kot je v resnici. Prav nedolžno upa,
Da cesar zbal se bo veljakov močnih,
Da z žuganjem in grožnjo dvor vkrotimo

In vse dobimo, kar želi srcé.

A to so le njegove prazne sanje:
Le meč razseka nemške nam okove,
Le meč odtira tujce iz dežele,
Le z mečem pridemo v cesarski Beč.
A Tattenbach za meč prijeti neče,
S cesarjem boj ostuden se mu zdi.
In vendar s silo on začne naj tudi,
Naj Štajersko razvname, kmete skliče,
Zapad in vzhod se združita za boj.
Tako vrtinec v celi Avstriji bo plesal
In národom na jugu dal slobodo.
Zato pa ti pogum mu vlij v srcé,
In ti še zadnjo spiši nam pogodbo,
In Tattenbach imé naj sam podpiše,
Da, ko poziv zglasi na boj se mu,
I on več tisoč mož oboroži.
Pogodbo to s podpisom ti nam daš:
Braniti se potem ne more vojske.
Pač treba še, da vedno sam ga vnemaš,
In dan za dném nagibaš za namen.
Tako torej: to sreče je pogoj.
Storiš li to?

Pisar.

Storim.

Zrinski.

Prisezi nam!

Pisar.

Prisegam, grad pa bodi mi plačilo.

Zrinski.

Od nas zaveznikov ti grad dobiš.

Frankopan.

Gorjé pa, če komú besedo črhneš
O tem, kar čul si zdaj! Ne bodeš več —
Povem ti — dne preživel.

Pisar.

Oj, gospod,

Prisegam vam. —

Frankopan.

Prisege moč te veže.

Nadasdy.

In so ti vsi pogoji všeč? Govôri!

Pisar.

O vse storim, kot mi velevate.

Frankopan.

Na, tu imaš nekoliko drobiža,
Da delo bolje pojde ti od rôk.

Pisar.

Hé, zlat drobiž je vreden vse časti. (Poslušša).
Če se ne motim, je prijezdil v grad —
Da, da, — on je! Gospódi klanjam se.

Frankopan.

Le idi in spominjaj se obljub!

Pisar.

Vaš zvesti sluga — zanesite se!

5. prizor.

Prejšnji brez pisarja.

Nadasdy.

Tako, zdaj — mislim — ide vse po redu.
Le to s skrbjo me je težilo, zdaj
Je vse tako, kot morem si želeti.

Frankopan.

Oj sreča, zasmehljaj s prijaznim licem
Naklepom tem se! Nič brez tebe nismo.
Na vejici kot kaplja vsi visimo —
Pa kaj nam to! Pogum, junak, pogum!
Saj igra je življenje: ta dobi,
Da oni izgubi. Mi — ali cesar!

Zrinski.

Pustimo misli take! — Čuj, — koraki —
On je; vsprejmimo ga srčno in častno.

6. prizor.

Prejšnji, Tattenbach.

Nadasdy.

Na zdravje, Tattenbach! Kako ti je?

Zrinski.

Težko smo vsi pričakovali tebe —

Frankopan.

In skoro mislili, da te ne bo.

Rakoczy.

A vendar si prišel! Zdravstvuj, zdrav-
stvuj!

Tattenbach.

Pozdrav, prijatelji! Pa brez zamere,
Ker nisem mogel priti.

Frankopan.

Kje si bil?

Tattenbach.

Naj vam povem od kraja. V nemškem
Gradcu

Imel sem nekaj malega opravka
Pri grofu Gutensteinu. — A prokleta! —
Ko jedva nama govor se razplete,
Pa pošlje v grad sodnik beriča pome,
Rekoč mi, naj se oglasim pri njem,
Ker ima posla važnega z menoj.
Nemudoma se oprostim pri grofu
Veleč, da se povrnem, kar najpreje.
Hitim, sodnik me vsprejme in odvêde
V pisarno. Sédeva. Potem prične
Razpravljati na dolgo in široko
Stvari veliko, — mari mi je tega! —
Naposled mož prav čudno se namuzne,
Po dolgem govoru skrivnostno deje,
Da sem zatožen carju Leopoldu,
Da sem njegov nasprotnik in sovrag,
Da sem zarotnik in upornik skriven. —
No, kaj ti je Nadasdy?

Nadasdy.

Meni? Nič.

Tattenbach.

Zavrela mi je kri, ko sem to slišal.
Kdo more reči to? Kdo dokazati?
Zaroti nikdar nisem se udal.

Zrinski.

(Tiho). Osodna stvar! Na sumu nas imajo.

Frankopan.

Le nadaljuj!... »da si upornik skriven...«

Tattenbach.

»Da sem zarotnik in upornik skriven« —
Tako mi je govoril ter pristavil:
»Pa brez zamere, milostni gospod,
Le kar veleli so, le to sem storil.«
Jaz, ne zmenivši se za govorjenje
Sodnikovo, odšel sem iz sodišča.
Premišljeval sem, kdo bi me utegnil
Tako zvijačno dvoru očrnuti. —
Ugibam — no, in slednjič se domislim,
Kaj, ko bi to bil svétnik Auersperg?
Dà, ta je ali nihče! — Čujte: Zadnjič
Ko sva menila se na Dunaju
O tem in onem, prideva slučajno

Na kmečki »punt«. Tedaj sem jaz,
 (Če tudi nisem rekel »prav je bilo«,
 Marveč obsojal njihovo ravnanje),
 Dejal, da so upornike preveč
 In brez usmiljenosti kaznovali.
 Da to ni bilo ravno plemenito,
 Usmiljenje še kmetu naj velja.
 A on je trdil, da še vse premalo
 So kaznovali jih. — Zaman moj trud,
 Ko sem mu hotel spričati nasprotno,
 Da tudi njemu prav bi se ne zdelo,
 Ko bi sežigali mu žive ude.
 Že nekdam preje sva se sprla bila,
 A vendar ne, Bog zna, kako; sedaj pa
 Razjarjena sva se oba ločila.
 Zatorej mislim, da takoj je javil
 Ter Leopoldu me očrnil zlobno,
 Tako še cesar sumi! To boli,
 Če krive ti podtikajo stvari.

Nadasdy.

Proketo to kovarstvo in ta svétnik!
 Da bi ga vrag! In res, ti svetovalci
 Ravnajó tam na Dunaju oblastno,
 Kot da država so; a Leopold
 Se dá voditi, kakor malo dete.

Zrinski.

Da, dobro bilo bi v precep jih vzeti,
 Velika že predrznost je njihova.

Nadasdy.

Kaj ti? Pri nas jih čutimo! Kaj vse
 Počnó ti zlodeji ničvredni! Nikdar
 Ne pala bi Madjarska v roko Turkom,
 Da niso ti cesarja preslepili.
 Vse proti njim se buni. Prav tako!

Zrinski.

Resnico govoriš, prijatelj!

Rakoczy.

Da!

Nadasdy.

Najbolje, da jih kar najprej mogoče
 Odstranimo!

Rakoczy.

Da, da! Odstraniti

Jih treba.

Frankopan.

Vrage zapodimo strani!

(Med tem se je storila noč, in sluga je prinesel že
 sredi Tattenbachovega pripovedovanja luči v dvo-
 rano. V daljini se sliši petje.)

Nocoj nocoj je lepa noč,
 In lun'ca sveti celo noč,
 In lun'ca sveti celo noč,
 Men' pa zaspat' ni moč.

Tattenbach.

(Gre k odprtemu oknu poslušat.)

Kako lepo, kako čaróбно sega
 V srce preproste pesmi glas! Oj pač,
 Srečnejši ti so pevci, nego mi,
 Ki srečo vso pohlepu damo v dar.

Zrinski.

(Med tem, ko Tattenbach posluša.)

Na pravo struno smo, možje, zadeli,
 Sedaj poskusimo, kar nam mogoče!

(Tattenbach se vrne.)

Nadasdy.

Gospóda, poslušajte, kaj vam pravim:
 Odpravimo te svétnike! Ne res?

Rakoczy.

Da, prav tako! Pa ne odlašajte!

Tattenbach.

I meni so preveč!

Nadasdy.

Toda, kako?

Rakoczy.

Če radi ne gredó, pa meč jih údri!

Tattenbach.

Nevarno se mi tako zdi početje,
 In kri bi tekla zopet. Ne tako!
 Le s skupno — krepko tirjajmo besedo,
 Da Leopold prežene to zalego,
 Iztrebi Lobkowitza in še druge;
 Zahtevajmo, da mora se zgoditi,
 Saj mi smo gospodarji zemlje svoje
 In žugajmo, da kmetje se upró.

Nadasdy.

Težko, težko: moj dragi, ti ne umeš!
 Potem še slabše bi se nam godilo,
 In vzeli bi še to, kar zdaj imamo.
 Sploh so besede lahke, čin težak,
 Le v meču išči si junak pomoči!

Tattenbach.

Pa le recimo, ko bi se po robu
Mi vsi postavili, vsak s trumo svojo;
Če zbere Leopold po carstvu vojno,
Nas razpodé, kot volk ovčic krdelo.
Dovolj imamo vzgledov že krvavih,
Čemu še mi poskušali bi srečo.
Usode roka tepe in ne boža,
Previdno le ravnajmo in brez meča.
Glas vzbuja glas, a kri po krvi vpije.

Nadasdy.

Ne boj se, Tattenbach! Prehudo sodiš.
Premalo nam zaupaš. Kdo je z nami?
Pol Ogerske; kaj pravim: pol — ne! cela
In plemstvo vse in narod ž njimi vred
Za Zrinskim vse Hrvaško ide v boj.
Še kadar cesar kliče trume vkup,
Ne vabi jih rogov cesarskih glas,
Marveč imé in slava Zrinskega.

(Zrinski naredi pri zadnjih besedah znamenje, s katerim hoče slavo odkloniti.)

Vsakomur svoje! Tudi tebi, Zrinski!
Zato pač lahko daš še ti besedo,
Da nam pomoreš v naši sveti stvari,
Da smemo šteti te odslej med svoje,
Ko brez odloga pojdemo na delo.

Frankopan.

Pogumnega podpira sreča, bratec,
Pogled obračaj svoj v sedanjost, ne
V bodočnost! Mož strahú naj ne pozna.

Rakoczy.

In če bi stvar se ponesrečila —
Mar mislite, da Leopold ničesar
Ni Zrinskemu dolžan? O kaj bi bilo,
Da ni se Zrinski Turkom v bran postavil!
Sploh pa zaveza proti carstvu ni,
Ne proti Leopoldu! Ni se treba
Ničesar bati! —

Nadasdy.

Da, takó je prav!

Zrinski.

Nu, Tattenbach! kaj še se obotavljaš?
Kaj še premišljaš? Bodi mož, udaj
Se nam, kí vsi smo misli jedne, te:

Osrečiti domovje in svoj narod;
Saj sveta je ljubezen domovinska,
In sveta domovini je sloboda.
Pogum, moj Tattenbach! ne omahuj!

(Stopi k njemu in ga prime za roko.)

Udari s to desnico na moj meč,
Pokaži, da si vreden vojvodstva!
Če cesar knežje ti ne dá časti,
Pribori sam si žezlo z močno roko.

Rakoczy.

Ne daj se dlje prositi, Tattenbach
In reci vendar moško že besedo!

Tattenbach.

Ker vi zahtevate, naj bo, storim.
Vsi skupno slednjič prosimo cesarja,
Da naj odžene slabih svétov roj,
In žugamo, da v boj ne gremo zanj,
Da huda mu preti, če ne stori.
Za to sem jaz, za to sem v vaši zvezi,
Na meč polagam to besedo svojo.

(Položi roko na meč, potem še drugi.)

Zrinski.

Takó je prav, to zadnji naš posvet je,
Na meču roka — zveze je dokaz.

Rakoczy.

(Vsi stopijo k mizi.)

Na zdravje tvoje in nas vseh, Bog živi
Še dolgo nas domovju v prid in slavo!

Frankopan.

Na zdravje!

Zrinski.

Živeli!

Nadasdy.

Na mnogo let!

Tattenbach.

Daj Bog — na zdravje!

Zrinski.

Dobro srečo vsem. (Pijó.)

Kar smo sklenili, to velja, ostane,
Kot meča jeklo. Pismo pa pisar
Takoji napravi — zveze naše pričo.

Tattenbach.

Vrti se čudno v glavi in nemir
Poraja se. Kdo vé, kam to nas zvêde!

Zrinski.

Prijatelj moj! Za nado glej in bodi
Vesel, kot si sicer bil, Tattenbach!
Usode človek je igrača in po morju
Življenja ga kot čoln drvi vihar. —

Tattenbach.

Pa bodi konec temu! Oj mrakovi,
Zbežite iz srca, da spet veselo
Obraz cvetoč življenja nas pozdravi.
(Tattenbach dvigne čašo, vsi trčijo in pijó. Razlega
se šum po dvorani; zastor pade.)

Gostačeva hči.

(Spisal T.)

I.

Večkrat sam' iz en'ga dneva
Rada pride dolga reva.

Vodnik.

Pod visoko zidano hišo, stoječo med sadnim drevjem nekoliko gori na višku, razgrnen je prostori travnik Korenov. Cela soseska nima tako plodnega in priročnega zemljišča, nego je to. Trikrat na leto je prevleče bujno zelenilo, ki pade pod ostro koso, in še po tretji košnji najde goveda dovolj tečne piče.

Davi je kazalo lepo. Niti oblačka ni bilo na obzorju. Oče Koren je včeraj napovedal košnjo. Kdo ne vé, kako težavno delo je to, in vendar kako polno veselja! Praznično opravljeni, lahkih nôg in radostnega srca hité kosci na delo ter poukavajo in popevajo, da odmevata hrib in log. In grabljíce, snažno oblečene, goloroke, z belimi predpasniki, se sučejo živahno kakor na plesišču. Tu je doma pravo, neprisiljeno, nedolžno veselje; mlada in stara kri se vdeležuje tega skupnega dela. Trudapolno delo si izpremené vrli ratarji nevedóč v ljubko narodno praznovanje.

In tako praznovanje se je obetalo na Korenovem travniku. Oče Joža je po-

vabil dva najemnika in par grabljíc, da jim pomagajo pri delu. Še pred petelinjim petjem so prihiteli oče, sin Jurij, hlapec Andrej in najemnika nad bujno travo; predno se je posušila rosa, bila je »pobita« vsa. Kakor bi bil na svatovščini, ukal in rajal je Jurij brez konca in kraja:

»Rožmarinovo jutro,
Nagelnov dan.«

In prav je pel!

Popoldne so prišle pomagat i ženske: dve dekli, gostačeva hči Manica in dve póstarni ženici, Barba in Jera, da hitreje zmešajo in zgrabijo pokošeno travo. Mrva je najlepša in najboljša tedaj, kadar posušene ne opade več rosa; zato so hiteli vsi in brez najmanjšega opotekanja zrivali jo v redovje.

Ali očetu se zdi to še vse prepočasno. On bi najraji, da bi vsa otava z enim mahom bila na kupu, na vozu in pod streho.

»Grabite, grabite, hitite! Sopárica je taka, muhe tako sitne, in mrva daje tako hud duh . . . dež, še ploha bode

Opomba. Odlomek prvega poglavja te povesti je spisal pokojni **Ogrinec**, tu je le malo premenjen.

Erazem Tattenbach.

Žaloigra v petih dejanjih.

(Spisal *Prokop.*)

II. Dejanje.

1. prizor.

(Prostor pred Tattenbachovim gradom, na levi vrt.)

Tattenbach. Pisar.

Tattenbach.

Ne bode treba še jih čakati,
Če me posluh ne moti, slišim že
Iz dalje godčeve piščali, vrisk
In petje.

Pisar.

Da, udarjajo glasovi
I meni na ušesa. No, tu bo
Veselja danes kraj. Res, vi že znate —

Tattenbach.

Kakó to misliš?

Pisar.

Oj, kakó to mislim!

Saj menda vam ni treba pojasnila.
Vsaj jaz si mislim, da te veselice
Zamán kar kmetom nismo priredili.
Obhajala se svatba mnoga je,
In vendar ljudstva niste povabili
V gostí nikdar!

Tattenbach.

Da, to je res; a vendar
Razloga je dovolj, da to sem storil.
Desetkrat k nam pomlád je že pricvetla,
Desetič leta me ogreva žar,
Odkar s soprogo zvesto sem se združil.
Zató raduje naj z menoj se narod,
Zato pri nas naj počasti se svatba,
Ki Marko jo praznuje, moj podložnik:
Njegovo srečo zroč — še svojo cenim.

Pisar.

Seveda treba ni — a jaz se vendar
Le drznem misliti drugače, grof,

Kar nas je napotilo povabiti
To kmečko sodrgo, ki ni za drugo,
Kot da se rabi za orodje našim
Nakanam . . .

Tattenbach.

Zaničljivo govoriš
O kmetu, Weiler. Vedi, da je baš
On tisti, ki redí v obličja pótu
Naji oba in drugih sto. A kar
Tu praviš — vem, kam meri — in hva-
ležen
Sem ti, da spomnil me ob pravi si
Priložnosti.

Pisar.

Vsakako ta je ura
Najbolja, da si ljudstvo pridobimo;
Dokler je vroče še, železo kuj! (Med tem
so privalili sluge sod vina.)

(Svatje in ljudstvo se bližajo.)

2. prizor.

Prejšnja. Ljudstvo. Godci.

Ljudstvo.

Pozdravljeni, gospod, pozdravljeni!

Tattenbach.

Veseli ste, z veseljem vas pozdravljam,
Radujem z vami se. (Poda starašini in drugim
roko.)

Starašina.

Gospod dobrotni,
Radosti naši vzrok ste vi edini,
Ki kmeta sram vas ni. Povabili
Ste svate nas — kot dober oče — k sebi.

Tattenbach.

Že prav, že prav! Naj godba se glasi!

Prvi kmet.

Začnimo skoro spet veseli raj —

Dekle.

Hej godci, najživahnejšo začnite!

Prvi godec.

Dovolj za zdaj. Spet grlo mi je suho,
Da sape več iz njega ni mogoče
Mi spraviti —

Drugi godec.

Oh, meni tudi! — Škoda —

Ana.

To večni vaši so izgovori —
Začnemo komaj malo se vrteti,
Pa že je konec —

Starašina.

Glej, sladkosti dolge
Na svetu ni! Usahne lepa roža,
A zima menja s krasom se pomladnim.

Prvi kmet.

Kakó me veseli — juhé, juhé!

Drugi kmet.

Res, danes židane smo volje vsi —

Tretji kmet.

No, godci! piti znate, ne pa gosti.

Četrty kmet.

Zares, pričnite!

Prvi godec.

Da, takoj! Zdaj pijmo!

Dekle.

Ta »pijmo!« se pa čestokrat glasi —

Drugi godec.

Začnimo no! Saj nam še kaplje vina
Plesalci neugnani ne pusté.

(Rajanje. Tattenbach govori z Ano.)

Pisar.

Ne vidiš, Marko. (Kažoč na Tattenbacha.)

Ali ti se mar

Ne zdi po volji? — Meni bi se tudi
Nikakor ne, da sem na tvojem mestu.

Marko.

Kdo vas je vprašal kaj, gospod pisar?

Pisar.

E, tudi prav. — A to pa dobro vem,
Če tudi všeč ti moje ni vprašanje,
Da všeč še manj ti bo poznej ta družba.
Imaš nevesto, prav. Pa kaj za to,
Če zate nič ne mara, pač za druge!
Visokim pa gospodom tudi všeč je.
Pa nič ne dé. — Na zdravje vsem, na
zdravje!

Marko.

Poslušaj, Weiler, ako veš kaj več,
Kot vemo mi, potem govori!

Pisar.

(Obotavlja se.) Bodi!

Veliko drugega ne vem, a to,
Da je pri grofu včeraj sama bila;
Ko stopil nepozvan sem v sobo mu,
Držala sta si roko v roki — znaš!
Pa brez zamere — saj nič hudega
Ni to — a čudno meni se je vendar
Le zdelo — z Bogom — dobro srečo
vam! (Odide k drugim gostom.)

Marko (za-se).

Kdo bi verjel lisjaku nemškemu!
Predobro grofa sam poznam; a ta
Pisar, ne vem, da storil bi nam bil,
Bog vedi, koliko dobrot doslej;
Pohlep mu nadvladuje celo bitje,
Lokavost ga je vedno skoz in skoz —
Prepir povsodi neti in razpor.

Sosed Markov.

No, kaj ti je, da si tako zamišljen?
Veseli se! Poroke svoje dné
Menda v skrbeh ne misliš preživeti!
Pobrini za nevesto se! Poglej,
Kako prijazno grof se meni ž njo.

Marko.

Da, zdi se mi, da kar preveč prijazno —

Sosed.

Ne bodi siten! Kdo ti je razvnel
Možgane s takimi brezumnostmi?
Mogoče — ta pisar? Kam je odšel —
(ozre se)

Da bi ga vrag! — Ko sem se ženil jaz,
 Poskusil tudi v meni sumnjo je
 Vzbuditi o neveste nezvestobi:
 A v vsem se je zlagal. — Jaz mu zares
 Ne upam dosti, in hudó mi dé,
 Da ga naš grof takó visoko ceni.
 Kar se pa Tattenbacha tiče, veš,
 Kakó prijazen je do vseh. Raduje
 Med svojim ljudstvom se, kot da mu je
 Po rodu — v vsem jednak. In zlasti ti
 Ne smeš dobrot pozabiti njegovih.
 Res, da si ga takrat na lovu skoro
 Otel, a vrača res obilno ti.

Marko.

Zares! Da mogel take misli sem
 Rediti v srcu svojem! Ta hudir,
 Kjer more, škóduje, neslogo neti.
 Kaj dela kača drugega, kot pika!

Sosed.

Prav taka je! Le rajat idiva!

Starašina.

Za vse, gospod častiti, kar ste nam
 V veselje danes zopet podarili,
 V imenu svojem in v imenu ljudstva,
 Posebno pa še svatov tukaj zbranih,
 Iz dna srca vam kličem: stokrat hvala!
 V rokó naj primem svoj kozarec, dvig-
 nem

Na vašo srečo in rodbine vaše
 In kličem: slava, živeli, gospod!

Ljudstvo.

Oj slava, živel, živel, živeli!

Tattenbach.

Za to napitnico i jaz izrekam
 Zahvalo vam srčno, vsem svatom zbra-
 nim.

Verujte mi, ponosen sem, da štejem
 Za svoje vas, da jaz sem vaš gospod.
 Kar sem vam storil kdaj, gotovo bolje
 Storití želel sem; pa sami veste,
 Da volja dobra je, mesó pa slabo;
 Preveč mi je časti, oj dragi moji!
 Beseda sama mi ne dá ničesar,

Hvaležnost prava se spozná v dejanju.
 Le poslušajte, kaj vam govorim:
 Ne bode dolgo več, ko prideró
 Viharji ljuti v naše pokrajine.
 Saj krotkega Slovana vse pritiska,
 I nam pobrati hté nekdanjo pravdo,
 Od juga pa Turčin rožlja z orožjem.
 Braniti treba nam se teh sovragov.
 In vi ste mi branik. Zato zdaj čujte:
 Ko v noči na gorah kresove bližnjih
 Zagledate svetlé, ko se raz stolp
 Zastava bo razvila, in na to
 Rogov donel bo glas v planjave tihe, —
 Takrat zberite se, takrat v resnici
 Odkrijete do mene vdanost svojo,
 Pokažete ljubezni svoje moč! —

Ljudstvo.

Gotovo, o gotovo, naš gospod!

Starašina.

Kot jeden mož postavimo se v boj,
 Če treba vas braniti, vaše pravo —

Tattenbach.

Presrčna hvala vam za te besede!

3. prizor.

Prejšnji. Grofica.

Ljudstvo.

Na zdravje! živeli, gospa častita!

Tattenbach.

Pozdravljena, Antonija predraga!

Pisar.

Poklanjam vam se, cenjena gospa.

Grofica.

Soprog moj dragi, teh cvetic sem vam
 Nabrala in povila v šopek: nate,
 Okrásite se ž njim ta srečni dan!

Tattenbach.

Zahvalim, draga mi Antonija!
 Ljubezni vaše ljub mi je dokaz. —
 Dovolite, da k onim idem lovcem,

Ki streljajo v veselje in zabavo,
Naj vidim, kdo najboljši strelec je.
Zdravstvujte! — Zdaj zapojte gostje vsi!

Starašina.

Vi, godci, stopajte naprej! Takó.

(Godba, petje, vriskanje.)

4. prizor.

Grofica. Pisar.

Pisar.

Ne ljubite šumečih veselic, gospa?
Pa kdo bi bival tudi v tej druhali! —
I jaz za njo ne grem. Zato pa rajši
Samá meníva se — gospa častita!
Podarite to cvetko mi v spomin,
Ki nedro vam krasí!

Grofica.

Čemú vam bo?
Čegav spomin naj vzbuja v srcu vašem?

Pisar.

Čegav? Odtrgali ste vi ta cvet,
Na srcu vašem je potem počival,
In jaz dobil bi ga prav od srcá —

Grofica.

V resnici, ne razumem, kaj potem?

Pisar.

Kdor neče razumeti, ne razume,
Saj je beseda slednjič le beseda. —
Rokó na srce, milostna grofica,
Potem pa govorite, ako vam
Je možno prejšnje ponoviti še — —

Grofica.

Sicer bi — — nekaj mislila — a to
Prepodlo zdi se mi in nemogoče.
Za take misli v srcu ni prostora.

Pisar.

In vendar — ko bi pravo bilo to? — —
Gospa, so vam-li res besede moje,
Pogledi, vzdihni moji neumevni?
Vam ni kazalo celo bitje moje —

Izustiti ne maram in ne morem
Besede sladke, toda meni grenke,
Kot more jo boleš roditi kdaj —
In vam ni govorila vsaka slovka,
Ki sem jo z vami pregovoril kdaj, — —
Gospa častita — — le o srcu mojem?
Ne! Potrpite malo! Čujte me!
Nesrečno strast, ki srce mi razjeda —
Verujte — hotel često v prsij sem
Globokih pokopati mračnem dnu.

Grofica.

Nesrečnež, stojte! Ne besede več!

Pisar.

O da bi mogel to! A strast drví,
Kot hudournik s hriba strmega —
Razruši vse . . . zelene trate bujne
Preplôve in jih premeni v puščavo.
In tako moje je srcé — puščava —

Grofica.

In vi ste mož? Molčíte, dosti je!

Pisar.

V navalu strastij vsak je boj zaman —
(Poklekne in dvigne proti njej roke.)

Grofica.

Gorjé! Odidite mi spred očij!
Zaničevanje le zasluži to
Vedenje vaše! (Pisar vstane in jo hoče objeti.)

Oj nesrečnež vi!

Če pride v tem trenutju grof, kako
Bi mogli mu pogledati v oči?

Pisar.

(Porogljivo.) Kakó lepó vam teče govorica!
A to vam pravim: sam ne bom nesrečen.
Oj, káke misli vam rojé po glavi!
Ha! ha! Vaš soprog — vaš Erazem!
Smešno!

Li veste, kaj počenja grof? — Ne veste?
Povem vam torej! Zdaj, dočim se midva
Tu pogovarjava, sedi brezskrbno
Pri drugi ženi in ji govori — —
No, no, le čujte, nič ne škodi, čujte!
To vam povem v tešilo — znate zdaj?

Kje to stoji zapisano, da bi
Smejati smeli se in radovati,
Ko jaz togujem, mrjem? Bodi! bodi!
Ko se utrga plaz sneženi v gorah,
Valí v dolino se in ni mu mar,
Da treskne tu in tam ob krasne jelke,
Pokoplje jih gromeč v globokem jarku.
(Odide par korakov v stran, odkoder jo opazuje.)

Grofica.

(Pokrila si je že med govorom obraz; sedaj vstane.)
O, to strašán je človek! Te besede
Kot trnje ostro silijo v srcé,
In slutnje tèmne tlačijo mi dušo.
Pa zgòdi se, kar je nebó sklenilo, —
Nikjer v vedenju mojem krivde ni. —

5. prizor.

Prejšnji. dr. Gallus.

(Gallus se je približal že sredi govora prizorišču in je poslušal ves pomenek skrit za grmovjem; sedaj stopi k pisarju.)

Gallus.

Prokleti pes! Sedaj sem te zalotil
Na tvojem potu, prišel sem ti v križ.
Je to vedenje tvoje, to hvaležnost
Do gospodarja svojega, ki te je rešil,
Da nisi zgnil, kot zgnije pes na gnoju!
Sramuj se podlosti — prepolna čaša
Nesramnostij je tvojih in pregreh;

Sedaj se ne odtegneš več pravici.
Gospa častita, dajte mi rokó.

Pisar.

Ubogo revše! Kaj si ti, mazač,
Kaj tvoje zvezde in neslanosti!
Pretenja tega tvojega se ne bojim —
Mar misliš, da sem osemleten deček,
Ki teče, če mu žugaš s palico? —
Pogubo torej tudi tebi, — norec!

Gallus.

Kaj praviš? Norec? — Stoj, da z ostrim
mečem
Oklestim ti za zlobo spretne roke.

Pisar.

O, tudi prav, pošteni kokodajec!
(Posežeta po mečih, grofica stopi mireča med oba.)

Grofica.

Nikar krvi ne prelivajta! — (Pisarju:)
Strani,
Nesrečnež, strani, proč od tod! Moj
Bog!

Gallus.

Le čakaj, pride ura maščevanja!

Pisar

Da, pride, a čegava, — to se vpraša —
In naj zijá pekló, dosegel bom.
(Hrup, vrisk gostov v daljavi, godba; zagrinjalo pade.)

Trioletti.

I.

Na vrhu stolpa tožne razvaline
Pogánjati sem cvetko zrl iz tal.
Kakó ji góri níknila je kál
Na vrhu stolpa tožne razvaline?
Molčé na róbu skálnatem sem stál,
Premišljál, v duši si budil spomine —
Na vrhu stolpa tožne razvaline
Pogánjati sem cvetko zrl iz tál.

V trpina mrtvem sreú tudi časi
Zažéne skrite rásti up cvetán,
Bolést razmakne sreče zor krasán
V trpina mrtvem sreú tudi časi,
Samó da je porédek oni dán . . .
Spominov vendar pričajo nam glasi:
V trpina mrtvem sreú tudi časi
Zažéne skrite rasti up cvetán.

S tem je bil storjen pa tudi začetek raznim pogovorom, ki so jima krajšali pot čez Kras, ne samo sedaj, marveč mnogokrat po poznej, ker odslej sta Katra in Nace skoro vedno le skupno vozila. Popotniki so se jih že tako privadili, da so ja mnogi imeli za poročeno dvo-

jico, četudi ni bilo ni malo res. Nace je sicer tudi o tem že skrivaj premišljeval, bržkone tudi Katra, a do resnega pomenka o tem le nista mogla. Njega je do cela izučila prva žena; ona si je pa mislila, da je skoraj boljše tako, kot da bi revščino tlačila na kup. (Konec.)

Erazem Tattenbach.

Žaloigra v petih dejanjih.

(Spisal Prokop.)

IV. Dejanje.

1. prizor.

(Soba v Tattenbachovi palači v Gradcu.)

Grofica. Dr. Gallus.

Gallus.

Ljubezen do gospoda in rodbine
Privêla me je v mesto na vaš dom.
A dlje ostati tu mi brani čast.
Zato odidem.

Grofica.

Kaj vam je za Boga?

Gallus.

Gospa, neznano biti vam ne more.
Saj ni neznan vam podli mož — pisar.
Klevete je govoril zoper mêne,
Pred licem me je grofovim oblatil.
Jaz pa služiti ž njim ne morem več
Pod jedno streho svojemu gospodu.

Grofica.

Takoj, ko se povrne, bode nas
Zapustil, moral bode zapustiti.
Kaj pravi grof?

Gallus.

Ne vé o tem naklepu.
Povedati mu sam ne smem, ne morem.

Preveč ima skrbij in drugih mislij.
Vznemiril bi ga morda moj odhod,
Razljutil bi se morda nad pisarjem,
Drvil bi se v nevarnost radi mêne.

Grofica.

Resnično vam povem, da vas ne umem.

Gallus.

Vse bodete umeli kmalu jasno.
Le to vam dém: varujte se pisarja,
Ravnajte ž njim ljubó, oprezno, varno!
Uloga mu je izročêna, žal
Da prevelika in prevažna zanj.
Todà govoril sem. Bog čuvaj vas!
Na mrzli sever pojdem in naprej...
Spominjal se vas bodem z gorkim srcem.
Bog čuvaj vso rodbino slavno vašo,
Nikdar ji zvezda sreče ne utrni!

Grofica.

Počakajte Erazma, Gallus!

Gallus.

Z Bogom! (Odide).

2. prizor.

Grofica.

Odšel je torej. Kaj mu je? Ne vem
O koliko stvari mi je neznanih!

Temà je dušo mojo zagrnila,
 Temà, stotero strašnih slutenj. Bog!
 Zakaj na pómlad smo se preselili
 Iz grada v mesto sèm? Zakaj Erazem
 Poveša glavo in premišlja za-se?
 Zakaj se Weiler več ne vrne? Gallus,
 Zakaj je žaljen dom zapustil naš?
 Vse tajno, strašno tajno okrog mène.
 Vse šepeta, vse skriva nekaj v sebi.
 A jaz le slutim, v slutnjah pa trpim.
 Razkriti mora mi Erazem vse!
 Razjasniti resnico mojih slutenj!
 In ako je zarotnik . . . Kdo prihaja?
 Erazem mračno zroč in — Zrinski ž
 njim. (Odide).

3. prizor.

Tattenbach. Zrinski.

Tattenbach.

Kam pač je nesel pismo? Kleti Weiler?
 Skrbi me.

Zrinski.

Meni ga izročil ni.
 Nihče ga videl ni na mojem gradu.
 To vem. Vendar ne boj se, Tattenbach!
 Izgubil ga je morda.

Tattenbach.

To pač ne.

Zrinski.

In ko bi tudi nas izdal pri vladi,
 Prepozno je, da bi nam škodovalo.
 Pustiva te skrbi. Dogovoriva se!

Tattenbach.

Je-li drugodí trdno vse?

Zrinski.

Vse trdno.

Razburjen je po Ogrski ves narod
 In vstaje, boja komaj pričakuje.
 Zavezniki trdnjave čuvajo,
 Le prapor zavihrá naj skoro!

Tattenbach.

Huda bo.

Pazimo in na vse moči skrivájmo!

Zrinski.

Na prste bi seštel somišljenike
 Cesarjeve. Pristopil je k zaroti
 Glavar Goriški, Karol Turen, grof.
 Mihajlu Koributu sem sporočil,
 Da Avstriji poslednja bije ura.
 Poslal sem dvanajst tisoč zlatov Turkom,
 Priklenil ožje jih na svojo stran.
 Privržence ima Rakoczy zbrane
 V Košicah, krči se avstrijska vojna,
 Od dne do dne na burnih tleh madjar-
 skih.

Pet tisoč Vlahov in Primorcev krepkih
 Posebej na Hrvaškem sem nabral.

Tattenbach.

A moj namen prvotni bil je, Zrinski,
 Odstaviti z orožjem svétnike.

Zrinski.

Kaj to! Ne bodi strahopet! Še več
 Dosežeš lahko, kot si hótél s prva.

Tattenbach.

Gorjé nam, ako pride stvar na dan.

Zrinski.

Z neznatnimi nikdar ne bode sredstvi
 Velikega dosegel smotra mož.
 Pomisli vendar: Celjski knez postaneš,
 Češčen, bogat, mogočen, slaven knez!

Tattenbach.

A kaj je treba zdaj? Skrivaj sem zbral
 Šest tisoč kmetov, podanikov drugih,
 Ki čakajo le mojega povelja.
 Poskril sem v grajskih shrambah tudi
 nekaj

Orožja. Razodeni svoj načrt!

Zrinski.

Hiteti treba, to najprvo pómni!
 Čim brže morem, v domovino spém,
 Da uredim priprave in izberem
 Vodnike zanesljive manjšim trumam.
 Povelja čakajo iz Carigrada
 Načelniki trdnjav in Ogri sami,
 Kedar izide, vstaja završi.

A jaz privedem tiho svoje Vlahe
Iz Ogrske na štirskje zemlje tlà.
Pripravljen bodi takrat tudi ti,
Imej vojnike zbrane okrog sebe!
Nad Ptujem na ravnini nedogledni
Pridruži moji môči svojo moč!
Potem se vkupe Gradca polastiva.

Tattenbach.

In kaj potem?

Zrinski.

Svoboden bode jug.

Tattenbach.

In krog oblastnih svétnikov na dvoru
Poklanjal bo se zmagovalcem — nam.
Pač bode čutil cesar v oni sili,
Kje klije moč države, — da le v nas,
Da nam njegovih dvornih móž objest
Nikdar ni bil, nikdar ne bo ukaz.

Zrinski.

Vse to bo čutil in še mnogo več.

Tattenbach.

Poslušaj, Zrinski, tak je moj načrt.
Po noči bom privel bojnîkov nekaj
Po skrivnih hodih v mestni grad.
Prostori so mi znani, bil sem v njih.
Ko mesto vojna najina obkoli,
Tedaj naj iz osrčja mesta h krati
Izide boj in ob straneh razsaja.
Preplašen bode ljud in straža vsa.

Zrinski.

Izborna misel! Kakor meniš, stôri!
Pripravljaj skrbno se za sveti boj!
A jaz še danes Gradec zapustim.
Ugodna tla za boj. — Pregledal sem.

Tattenbach.

Nad Ptujem snideva se z vojno torej?

Zrinski.

Da! Konec tega meseca, spomladi. —
Pred dušo vedno plavaj ti namen!
Pravico bode branil najin meč.
Pogum velja! Nazaj ne moreš več.

(Odide).

4. prizor.

Tattenbach. Marko.

Tattenbach (sam za-se.)

Nazaj ne morem več? Nič več?

Marko.

Gospod!

Tattenbach.

Kakó? Ti tukaj? Kako vest donášáš?

Marko.

Vi ste mi naročili pred odhodom,
Da vam naznanim vse . . .

Tattenbach.

Naznani torej!

Marko.

Vse, kar se bo zgodilo ókrog grada . . .

Tattenbach.

Povej mi hitro, kaj se je zgodilo!

Marko.

Vse, kar se tiče skrivne vojske in . . .

Tattenbach.

Ne mudi dalje me! Povej, kar veš!

Marko.

Armada silna je vršela mimo
Ob Dravi na Hrvaško, to sem zvedel,
Krvava bode kmalu vojska, čujem . . .

Tattenbach.

Hm! Na Hrvaško? Bog ve, kaj si videl?
(Za-se).

Mogoče vendar. A čemu, od kodí?
(Zamisli se).

Marko.

Drvarji pa in rudokopi v gorah
Ustavili so delo.

Tattenbach.

Brez povelja?

Marko.

Na boj za grofa, klikajo po selih,
Želé orožja in vodnika — vas.

Tattenbach.

Nestrpni ljud! Tje moram, kar najbrže.
Kaj dalje veš?

Marko.

Nič družega, gospod.

Tattenbach.

Kdaj se z nevesto Ano poročiš?

Marko.

Po praznikih, gospod. Hujskač je mrtev.

Tattenbach.

Kaj meniš reči? Kdo je hujskal?

Marko.

Weiler.

Tattenbach.

Mogoče-li, za Boga? Weiler mrtev!

Povej mi vsaj!

Marko.

Tri dni že spi pod rušo.

Pod hrastom v gozdu sva ga našla z Ano

Pol-mrtvega. Iz ran je vrela kri.

Nabirala sva suhe brše ravno.

Kaj sva hotela ž njim? Iz trt sva splela

In sróbotá nosila. Varno potlej

Nalóžila sva ranjenca na mrežo.

Sicer nikdar prijatelj ni mi bil,

Nevesto mi je motil, v méni žgal

Sovraštva, ogenj ljubosumja često,

A takrat sem pozabil vseh krivic.

Ko je med potjo tiho, težko ječal,

V srce se smilil je obema nama.

Tattenbach.

Je-li umrl?

Marko.

Na poti je izdihnil.

Tattenbach.

Govoril nič?

Marko.

Govoril, toda malo.

Samó pretrgane besede pomnim:

Izdajnik ... pismo ... smrt ... cigan ...

morilec.

Tattenbach (razjarjen).

Izdajnik? Pismo? (Mirno na videz.) Dobro,

Marko idi!

Zahtevaj spodaj vina in jedij,

Prenoči tudi danes v moji hiši.

S teboj jaz sam pojezdím jutri v grad.

Marko.

Takó bom storil. (Hoče oditi.)

Tattenbach.

Čakaj, Marko, dej,

Sporóči dóli, da naj Gallus pride!

Marko.

Sporočil bom, gospod. (Odide.)

Tattenbach (za-se.)

Izdajnik! Pismo!

5. prizor.

Tattenbach. Grofica.

Tattenbach (v tla zroč.)

Čuj, Gallus, Weiler je umrl.

Grofica.

Erazem!

Zapustil nas je Gallus radi njega.

Tattenbach (osupel).

A vi ste tu?

Grofica.

Pač čudno se vam zdi!

Družica sem vam redka, skoro tujka.

Tattenbach.

Zapustil nas je Gallus? Kdaj se vrne?

Grofica.

Nikoli več.

Tattenbach.

Kako je to mogoče?

Pisarja črti, vem, a ta je mrtev.

Grofica.

Umrl je Weiler! Škoda ga pač ni.

Tattenbach.

Ubil ga je cigan, tako bi slutil,

Iz maščevanja, ker mu je nekoč

Premotil sestro.

Grofica.

Pôdlo to srce!

A vi ste zopet polni nemirú.

Tattenbach.

Razburila me je o smrti vest,
In poročila druga . . .

Grofica.

Neugodna?

Za Boga, dejte mi resnico enkrat!
Odkodi vam prihaja vest na vest?
O čem? (Tiho.) — Smem-li izreči svojo
slutnjo?

Tattenbach.

Povsem neznano vam gotovo ni.

Grofica.

Zarotnik ste v zavezi Zrinskega.

Tattenbach.

Na tem ni zla. Kaj zrete plaho name?
Pravice sme iskati si vsakdo.

Grofica.

Erazem, jaz pa se bojim. Poznam
Pohlepnega moža, ki ščuje vas.
Naj zmaga, ali bode zmagani on,
Ob njem sijala vam ne bode sreča.
Gorjé, nevarna je zaveza ž njim!

Tattenbach.

Kaj hočete?

Grofica.

Erazem, blagor vaš.
Sme-li soproga zvesta govoriti?

Tattenbach.

Bojite se brez vzroka. Stvar je sveta.

Grofica.

Rotim vas, odstopite od zaveze!

Tattenbach.

Ne morem. Prošnje so zaman. Nikakor!

Grofica.

Beseda moja malo vam velja.

Tattenbach.

Beseda moška mora več veljati.

Grofica.

Beseda ena le drži na veke:
Rojena iz srca in iz razuma.

Tattenbach.

Ne bom odstopil, ker ne morem več.
Antonija, prepozno prosite.
Naj vodi tudi Zrinskega in druge
Pohlep časti, bogastva in moči,
Jaz hočem le ponižati do tal
Ohole glave dvornih svetovalcev.

Grofica.

Prepozno prosim?

Tattenbach.

Kaj naznanja sluga?

Sluga.

Duhovnik neki hoče govoriti
Takoj z gospodom grofom.

Tattenbach.

Pride naj!

Kaj hoče? Kdo je neki? Že prihaja.

6. prizor.

Prejšnja. Duhovnik.

Duhovnik.

Smem-li o tajni stvari govoriti? (Pogleda
gospó.)

Tattenbach.

Soproga moja naj vas ne ovira,
Pred njó skrivnosti nimam. Prosto vam!

Duhovnik.

Z Dunaja naravnost sem prihajam.
Gospod, vi dobro veste, kje je Zrinski.
Odgovor mu imam donesti z dvora.

Tattenbach.

Kako naj ravno jaz zanj dobro vem?

Duhovnik.

Da se spoznamo bliže, vedite:
Poverjenik, poslanec sem njegov.
Zarota mi je znana, kakor vam,
Vsem svétnikom na dvoru in cesarju.

Grofica.

Moj Bog!

Duhovnik.

Svetujte mi, kam jezdim naj
Za Zrinskim. Lobkowitz želi mu dobro.

Lehkó se reši. Prosi naj za milost!
Dosegel bo jo, kakor i Nadasdy.
Toda hiteti mora in naklep
Nemudoma razdreti.

Tattenbach.

Kak naklep?

Duhovnik.

Takoj, ko boj se vname, bodo namreč
Zgubljeni vsi zarotniki in Zrinski;
Rešitvi je odsojen čas poslednji.
Ponavljam svojo prošnjo, gospod grof.
Kje biva Zrinski zdaj? Rešite ga!

Tattenbach.

Iz Gradca se je vrnil na Hrvaško.
Preresen zdi se položaj vam, menim.

Duhovnik.

Gotovo najdem-li ga tam?

Tattenbach.

Gotovo.

Duhovnik.

Bog vrni vam za važno poročilo.
Le to še dém: na varnih niste tleh.
Poskusite nazaj, dokler je čas! (Odide.)

7. prizor.

Prejšnja brez duhovnika.

Grofica.

Erazem čuli ste zadosti. Strašno!
Prezirati se več ne sme nevarnost!

Tattenbach.

Tako ob nič še nismo, ne verujte!

Grofica.

Ne bode-li ni zdaj moj opomin,
Iskrena prošnja moja obveljala?

Tattenbach.

Lehkó ni odstopiti niti zdaj.

Grofica.

Poslednji teče čas, soprog, hitite!

Tattenbach.

Nakane moje malo so kaznjive.

Grofica.

Razlôžite cesarju svoje misli!
Največja sredstev moč je pravi čas.
Prepozno bo. Sklenite! Čas beži. —

Tattenbach.

Kar marno sem snoval nočij stotero
Tega ne morem v hipu opustiti.

Grofica.

Erazem, pri ljubezni vas rotim,
Ki naju je združila, naju druží,
Hitite pred cesarja in prosite!

Tattenbach.

Ne téši-li zavest dovolj vam srca,
Da sem nedolžen?

Grofica.

To me s strahom polni.

Nedolžna žrtev često prva pade,
In hujše nas boli pogled na njó.

Tattenbach. (Plaho.)

Kaj hoče zopet sluga?

Grofica.

Plašno gleda.

Sluga (prestrašen.)

Sodnik, vojaki s silo so prodrli,
Braniti nisem . . . Toda tu so, glejte!

8. prizor.

Prejšnja. Sodnik. Vojaki.

Sodnik.

V imenu svetlega cesarja vas
Pozivam, da sledite brez upora
Vojakom tèm in mêní pred sodišče.

Grofica.

Gorjé!

Tattenbach.

Želim, da mi poveste vzrok.

Sodnik.

Zató ni časa ni prostora tu.
Zagovor in izgovor bodo vam
Sodniki dovolili pred seboj.

Grofica.

Nedolžni ste, Erazem, govorite!

Sodnik.

Če ste nedolžni, zlo vas ne zadene.
A zdaj nas ne mudite, noč je zunaj
Zaman sta tu zagovor in izgovor.

Tattenbach.

Moj Bog, li ni pravice?

Sodnik.

Urno, urno!

Grofica.

Erazem, kaj storiti?

Tattenbach.

Svoj namen
Razkril, dokazal bom, da sem nedolžen.
Antonija, bodite mirne duše!

Grofica.

Zakaj prišlo je to gorjé na n...?

Sodnik.

Poslednjič vas pozivam.

Tattenbach.

Tukaj sem.

Grofica.

Bog čuvaj vas! Rešite se, Erazem!
(Soproga objame plakaje Tattenbacha, vojaki ga
obstopijo — zastor pade).

Človeška srca.

(Povest. — Spisal Jos. Krasjanin.)

II.

Dva meseca pozneje so volili Jelenovci novega župana, ker je bil potekel dosedanjemu obrok. Skoro vsi so volili župana Kneza, da ostane še nadalje v svoji časti, le nekateri z načelnikom Vencem niso hoteli glasovati zanj. Zmagala je seveda večina, a Venec se je jako zameril Knezu. Njuno prijateljstvo je bilo pri kraju. Po volitvi sta se prav pošteno sprla.

»Ali ste mislili, Venec, da ostanem na cedilu! Pa ni tako! Moji ljudje me ne zapusté«.

»Vem, vem, župan, vem. Saj ravno zato nisem hotel glasovati za vas, ker je volitev strankarska. Dolžniki vas volijo izvestno«.

»In prav vi ne glasujete za-me, kateremu sem storil marsikako dobroto in — —«.

»Povabil na obed? Kaj tisto! Tudi jaz vas povabim, ako hočete«.

»Tega nisem mislil«, popravlja Knez, »temveč 200 gld. sem vam oni-le dan posodil in potem Bog vé, kako bi se utegnilo zgoditi. Moja hči in vaš Janez se nekam rada vidita. Naj bi bilo radi njega: saj bi mi ne prišel z golimi rokami v hišo, niti moja hči v vašo. A ker ste vi tak mož, povem vam prav iz srca, da se ne zanašajte na tako ženitev. Recite sinu, da mu ni treba hoditi za mojo hčerjo ni malo ni dosti! Tako — in z vami ne govorim več«.

To je Venca razdražilo.

»Mojega sina pustite mi v miru! Boljši bode nego vaš učeni gospod. Moj sin mi ne dela sramote, o vašem se pa ne sliši nič dobrega. In drugič, ne kvasite mi o 200 goldinarjih! Izpo-

Erazem Tattenbach.

Žaloigra v petih dejanjih.

(Spisal Prokop.)

V. Dejanje.

1. prizor.

(Preprosto opravljena soba; sredi nje miza in nekaj stolov; v ozadju in na desni vrata.)

Tattenbach.

Posvetil mi je skozi ôkna dan. —
Srcé mi je nemirno . . . težko diham.
Zagovor moj je bil pravičen, silen,
Oprostil bo me, nádeja mi pravi,
A s strahom vendar čakam še sodnike.

Sluga (iz ozadja.)

Pripravite se, góspod grof, sedaj!
Sodniki k vam prihajajo v zapor.

(Odide.)

Tattenbach.

Moj Bog! Sodniki! Težko sem jih čakal.
Sedáj se zdi mi, da gredó prezgodaj.
Naj bode! Précej vstopijo lahkó.

2. prizor.

Prejšnji, trije sodniki.

Sodnik.

Pripravljeni bodite na obsodbo!

Tattenbach.

Pripravljen na pravično sem razsodbo.

Sodnik (izvleče list.)

To pismo nam je dvor poslal iz Beča.
Veli nam, da obsodimo na smrt
Zarotnika Erazma Tattenbacha,
Če ga za krivega spoznamo.

Tattenbach.

Dobro!
Če ga za krivega spoznate. Sem-li?

Sodnik.

Spoznali smo za krivega vas vsi.
V imenu torej svetlega vladarja,
Postavnega cesarja Leopolda,

Naznanjamo Erazmu Tattenbachu —
Zarotniku in veleizdajalcu,
Na lastnoročnih pisem izdajalskih,
Na mnogih prič podlagi — smrtno sodbo.

Tattenbach (bled.)

Za Boga! Smrtno sodbo? Nemogoče!
Zaslužil smrti nisem. Smrti ne!

Sodnik.

Kar smo sklenili, skleneno ostane.
Pripravite se na gotovo smrt!
Tolaži pa naj Bog vas v smrtni sili!
(Tattenbach omahne na stol in zakrije obraz z
rokami, sodniki odidejo.)

3. prizor.

Tattenbach. Gallus.

Gallus (pride tiho.)

Gospod! (Tattenbach se ne ozre). Gospod!

Tattenbach (pogleda kvišku.)

Kakó ste prišli sem?

Gallus.

Prišel sem . . . po slovó.

Tattenbach.

Obsojen sem
Na smrt. Obsojen sem krivično, Gallus.

Gallus.

O tem ne dvomim, nisem nikdar dvomil.
A kdo vam kriv je smrti, góspod grof?

Tattenbach.

Vsa pisma moja je pisar prestregel.
Izdal me je na dvoru in zatožil,
Pač huje, nego sem zakrivil sam.
Razkrival sem zastonj naklepe svoje,
Zastonj povdarjal, da sem žrtev spletek,
Dokaz so se prejasen zdeli vsem
S podpisom mojim listi izdajalski.

Gallus.

Ni-li nikjer pomoči rešne več?

Tattenbach.

Odločna bila je sodnikov sodba,
Da upanja gojiti morem malo.

Gallus.

Cesarjevo srcé ni kamenéno.

Tattenbach.

Todá pristop do njega nemogoč.

Gallus.

Gospod! Smem-li pomoč iskati jaz?
Preriniti se hočem do cesarja,
Razkriti, da sem bil vam sluga zvest,
Da ste nedolžno, nevedé zašli
Med izdajalce domovine svoje.
Usmilil se vas bode morda on.
Sodniki vaši so bili, verujte,
Cesarski svétniki, ne cesar sam.

Tattenbach.

Prepozno je. Ne trudite se, Gallus!
Poslali so v tolažbo mi meniha.
Prihaja, glejte! Gallus, v zadnjem hipu
Ostanite pri meni raji!

Gallus.

Da! (Odide.)

4. prizor.

Tattenbach. Menih.*Menih.*

Na veke hvaljen Jezus Kristus!

Tattenbach.

Amen.

Menih.

Kako ti je pri srcu?

Tattenbach.

Tesno, oče!

Menih.

Prišel sem te tolažit.

Tattenbach.

Hvala srčna!

Menih.

V Bogá obračaj up! Glej, On jedin
Pomoč je tvoja. Kdaj je bilo čuti,
Da one bi prezrl, ki so se k njemu
Z udanostjo, zaupanjem zatekli?
Krví, ki jo prelil je naš Zveličar,
Deležen tudi ti si. Tudi zate
Odprl se ž njo je milostij studenec,
On tvojega življenja vzel bo knjigo,
Pregledal tajne tvoje misli v njej,
Pregledal tvoja slova in dejanja.
Pravičen bo, a tudi mil sodnik.
Nobena misel mu zakrita ni,
Ki čin je dober ali slab rodila.

Tattenbach.

Tešilo so besede vaše mi.

Menih.

Lepó, moj sin. Udano trpi bol,
Posnemaj vzor — Rešitelja sveta.
V kreposti Bog ti bode moč podelil,
Pripravljen bodeš stopil pred Boga.
Zavestno bodeš pred nemilim svetom
Kot mož umiral, trden, neboječ.

Tattenbach.

O hvala vam za te besede, oče!
Vi mi verujete; ne boste torej
Z množino ljudstva tudi vi dejali:
Sramotna smrt sledi sramotnemu
Življenju.

Menih.

Bodi potolažen, sin!

Sramotna smrt je smrt samo v pregrehi,
A smrt sramotna radi zmote ni.
Verujem ti. A tudi oni, védi,
Ki zdiš se jim zločinec zdaj, enkrat
Spoznali bodo, da si bil nedolžen.

Sluga.

Trenotij nekaj vam samó ostaja.
Družina vaša po slovó prihaja.

Tattenbach.

Te hipe, moj Gospod, mi daj prenesti!

Menih.

V nesreči vsaki vera nas tolaži. (Odide.)

5. prizor.

Prejšnji, Antonija, nje mati, Mirko in spremstvo.*Grofica* (oklene se Tattenbacha.)

O moj Erazem!

Tattenbach.

O Antonija!

Grofica.

Odtrgati so me od tebe hteli,
Moj ljubljeni Erazem, ali vkupe
Ostaneva midva na vek! Da veš,
Kaj vse prebila sem te dni! Toda
Sedaj te spet imam . . .

Tattenbach.

Preljuba moja,

Slovesa bridka ura kmalu pride,
Ko naju kruta smrt vsaksebi loči.

Grofica.

Erazem, ne govôri mi tako!
V srcé ko meči segajo ognjeni
Besede tvoje.

Tattenbach.

Bodi mirna, draga!

Nebes vladar, ki meni je srcé
Okrepil in pomiril dušo jedno,
Ostavlil tudi tebe, vem, ne bo;
V skeleče rane vlil ti bode leka,
Napolnil dušo s tolažilno vero. (Ona joče.)

Mati.

Uboga hči! O koliko trpi!

Mirko.

Zakaj se mati jočejo? Povejte!

Mati.

Ne izprašuj me, dete ti nesrečno!

Mirko.

Kaj je očetu? Kaj vse to poméni?

Mati.

Odgovora ne vem, otrok nedolžni.

Grofica.

Erazem moj, jaz pojdem s tabo v smrt.
Kako naj ta trenutja preživim?

Tattenbach.

Uteši se, Antonija! Nikar
Ne obupuj! Za sina živi ti!
Živeti meni zanj ne bo več môči;
Spomin nesrečnega ti bo soproga,
In tolažnik v nesreče tesnih urah,
Življenja tvojega bo krepka kal.
Ne úči ga sovražiti ljudi,
Ki so mu v zmoti otca umorili,
Odpusti tudi ti jim, draga moja!
Vzgojuj ga v dobrem, kot si ga doslej . . .
Ne plakaj, ljuba žena! Bodi mirna!

Grofica.

Erazem dragi, um je zmeden moj.
Ne more niti pojmiti, kako
Ločiti se na veke bodem mogla?

Tattenbach.

Na veke ne; spet bodeva se zrla
Nad zvezdami in radosti solzé
Oči rosile bodo nama takrat.
Sedaj pa v sklepe se udaj nebá!
Veruj, nedolžen moram v smrt. Mordá,
Ko bode zemlja krila že kosti mi,
Posveti v to temó resnice žarek.

Grofica.

Temá pokriva tožno dušo mojo,
Srcé mi poka v prsih in drhti,
Od bolečin zastaja v žilah kri.

Tattenbach.

Pod svoje varno krilo, Bog, jo vzemi!
Preskromne so moči tolažbe moje.

Mirko.

O babica, lepó vas prosim, dejte,
Kaj se godi pred mojimi očmi?

Mati.

Zahvali, vnuk, Bogá, da ne razumeš
Teh trpkih solz, te bridke žalosti!

Tattenbach.

Osrči se, Antonija! — Nekdaj
Osrečiti ob sebi sem te hotel,
Osrečiti ob tebi tudi sebe.
Posuti mislil sem življenja steze

S cveticami veselja, draga žena:
 Toda drugače je prišlo in meni
 Usoda prisodila je nesrečo
 Brezmejno — zate in za tvoje dragce.
 Čuj, zvana glas mi poje smrtno uro!
 Ločitve grenke grenki čas je tu.
 Če sem morda razžalil te, veruj,
 S hudobnim srcem nisem tega storil.
 Na robu grôba prosim te: odpusti!

Grofica.

Razžalil ti bi kdaj me, blaga duša,
 Ki blažje svet imel ni in ne bo?
 Odpusti ti — odpusti moj Erazem!
 (Sede in joče.)

Tattenbach.

Tu vam jo, draga mati, spet izročam.
 Da mora biti to tako! — Bodite
 Nje skrbna mati in podpora trdna,
 V najstrašnejših trenutkih tolažnica!
 In ti, moj Mirče, naj te zadnjikrat
 Objamem. Bodi priden in pošten,
 Pokoren materi ljubeči . . .

Mirko.

Oče!

Kam pojdete? Jaz tudi pojdem z vami.

Tattenbach.

Tje, kamor mene vodi pot, ne smeš —
 Ostani zdrav, očeta ne pozabi!
 (V tem pridejo beriči, vojaki, helebardisti.)

Vodja.

Pripravite se, grof! Prišel je čas.
 Dovolil sem v poslednje ure sobo
 Le jednemu možú . . .

Tattenbach.

Da, Gallus je.

Pripravljen sem. Zdravstvujte vsi!
 (Podá Antoniji roko; ta se mu zgrudi na prsi.
 Tattenbach se rahlo izvije iz njenih rok in stopi
 med vojake.)

Mirko.

O mati!

Poglejte, oče . . . oče . . .

Mati.

O Erazem! (Tattenbach odide.)

Antonija.

Umôri smrt obupano srcé. (Zgrudi se
 brezvestna na stol.)

6. prizor.

Prejšnji brez grofa.

Mati. (Drami grofico.)

Prebudi se, nesrečna moja hči!

Mirko.

Umrta bo mi mama, babica!

Mati.

Prebudi se, Antonija, ne čuješ?
 Iz snà te kliče stara mati tvoja,
 Ki te goreče ljubi. Zbudi se!
 Nikar nezmerno ne togúj mi, ljuba! —
 Ubožica! Napósled mi še hči
 Umrè. Ne, golobica draga, dej,
 Odpri okó! Ne čuješ li besed?
 Vsaj mater osivelo svojo čuj!

Mirko (ihteč.)

Poslušaj vrišč, ropot! Kaj se godi?
 Poslušaj glasne vzdihé, babica!

Mati.

Prihaja Gallus. Morda je končano. —

7. prizor.

Prejšnji. Gallus.

Gallus (pride počasi zroč v tla.)

Prestal je . . . Srčno zrl je smrti v lice.

Mati.

Moj Bog! Kaj hočem z omedlelo hčerjo?

Mirko.

Povejte mi, kam so očeta véli.

Gallus (za-se.)

Srcé ne bíje več, obraz je mrtev . . .
 (Obrne se k materi.)

A nekaj vam tolaži dušo naj:
 Hudobnih src je on nesrečna žrtev.
 (Grofica odpre oči. Gallus ji reče:)

Na nebu združita se vekomaj!

(Zavesa pade.)

